

Een tweedejaars nieuwkomer bij jou in de klas

Samen leren, samen kansen zien

Voorwoord

Op moment van schrijven telt de ITK rond de 210 leerlingen. Kinderen uit alle windstreken, van 4 t/m 14 jaar. Er zijn 15 groepen, waarvan drie kopklassen en twee kleutergroepen. De leerlingen uit de kopklassen stromen aan het eind van een schooljaar uit naar het VO. Alle overige leerlingen gaan na een jaar naar een basisschool bij hen in de buurt, soms wat eerder, soms wat later. De kans dat een leerling van de ITK bij jou in de klas komt, wordt dus steeds groter.

Een tweedejaars nieuwkomer in je klas, misschien wel voor het eerst, misschien al voor de tiende keer of zelfs nog vaker. Heb je al ervaring met zulke leerlingen, dan weet je al dat dit ontzettend gemotiveerde en leergierige kinderen zijn. Een feestje om in je klas te krijgen, een enorme kans om iets extra's aan je groepsdynamiek toe te voegen. Dit kind spreekt een andere taal, komt uit een andere cultuur, heeft andere gewoontes en probeert nu samen met zijn of haar familie te integreren in de Nederlandse samenleving. De stap naar een Nederlandse school is een grote en maakt het kind trots, heel erg trots! Samen met jullie proberen wij als ITK deze stap tot een succes te maken en ervoor te zorgen dat het kind door blijft groeien. Dit doen we door nazorg te geven, tips en adviezen.

Momenteel doen we ook een onderzoek, gesteund door het Samenwerkingsverband Zuid-Kennemerland, naar hoe we een goed meerjarenplan voor al deze leerlingen in Haarlem en omgeving op kunnen zetten. Er worden pilots gedraaid en we hopen daaruit goede ideeën te krijgen om een echt goed ondersteuningsprogramma voor alle scholen neer te zetten.

Wat we al gemerkt hebben, is dat er veel behoefte is aan handige en praktische tips. Dit boekje is daar een eerste aanzet toe.

1 januari 2019

Internationale Taalklas

Marieke Postma, *directeur Internationale Taalklas Haarlem*

Edith de Graaff, *ambulant begeleider en adviseur*

Lenneke Grobbe, *ambulant begeleider en adviseur*

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Gedicht ('Woorden')	3
Tips voor een veilige leeromgeving	4
Energizers	7
Aan het werk in de groep	9
Woordenschatonderwijs	15
Consolideeroefeningen	20
Effectief stimuleren van de mondelinge taal	21
Meertaligheid	24
Communicatie met ouders die geen Nederlands spreken	25
Tot slot	26
Casus	27
Software en andere informatiebronnen	29
Colofon	32

Woorden

Ik weet je spreekt mijn taal niet
Voor jouw woorden staat een hek

Ik kan je niet begrijpen
Maar ik wil graag in gesprek

Want ik zie al aan je ogen
je wilt meedoen met ons spel

Lekker spelen, rennen, springen
Dat kun je gelukkig wel

Mag ik dan iets aan je zeggen
Je bent welkom in ons land

Jij hoeft niks uit te leggen
Ik pak gewoon je hand

Ik laat het je wel zien
Hier is ook gewoon een school

Een klas met juf of meester
Deuren, ramen, plein met goal

Meisjes die best lief zijn
en natuurlijk soms ook boos

Jongens die heel stoer doen
Beetje indruk maken, kansloos

Je hebt mama's, papa's, opa's, oma's,
neven, nichtjes, broertjes, zussen

Daar zitten de allerliefste, mooiste
Maar ook nare en gemene tussen

Leer mij jouw woorden
Dan leer ik jou die van mij

Elk woord dat je leert
Brengt je dichter bij mij

Als we samen kunnen praten
Dan zijn we beiden blij.

Tips voor een veilige leeromgeving

Het bieden van veiligheid

Het allerbelangrijkste is dat een kind zich veilig voelt. Pas dan kun je immers leren. Win het vertrouwen van het kind, zorg dat het kind succes ervaart en dat zijn zelfvertrouwen groeit. Begeleid het groepsproces bij de komst van de nieuwe leerling. Deze leerlingen kunnen gedurende het hele jaar instromen, dat betekent dat er bij binnenkomst van deze leerling aan het groepsproces gewerkt moet worden. Doe groepsactiviteiten en energizers waarin de leerlingen elkaar leren kennen en vertrouwen. Verderop in dit hoofdstuk staan diverse voorbeelden van energizers.

Ieder kind verdient goed onderwijs

Tips voor het bieden van veiligheid:

Laat het kind en de ouders voelen dat ze welkom zijn. Laat de ouders merken dat je begrijpt dat het voor hen ook moeilijk is, weer een nieuwe school in dat vreemde land waar ze de taal niet van spreken. Dit kan niet met zoveel taal, maar wel door te letten op je lichaamshouding en je mimiek, het woordje 'welkom' te gebruiken en door ouders uit te nodigen in je klas. Laat hen zien wat er allemaal gebeurt, waar hun kind zijn jas op kan hangen en waar het naar het toilet kan. Let op je taalgebruik, spreek langzaam en duidelijk.

Bedenk dat in de meeste landen het ongebruikelijk is voor ouders om zomaar de school binnen te lopen. In veel landen komen de ouders alleen op uitnodiging naar school. Ze zijn niet gewend dat ze uit zichzelf mogen komen vragen hoe het gaat met hun kind. Op die manier lijken ze minder betrokken, maar dat betekent niet dat ze dat ook zijn. Vertel ouders dus expliciet dat ze mogen komen, dat je dat ook verwacht. Vertel er ook bij wanneer ze welkom zijn.

Op pagina 25 staat meer informatie over de communicatie met ouders.

- Zorg voor de komst van de nieuwe leerling voor een tafel en een stoel en een gevuld etui.
- Een plekje in de buurt van de juf of meester is fijn voor de nieuwkomer, zodat er makkelijk (oog)contact gemaakt kan worden. Op die manier kan de leerkracht ook even een korte instructie geven, zodat de leerling weer verder kan.
- Het is fijn voor de leerling als er een maatje is bij wie hij/zij terecht kan met vragen. Het maatje kan een rondje door de school doen, toilet wijzen en alle andere plekken wijzen die handig zijn om te weten.
- Praat langzaam en gebruik eenvoudige taal.
- Maak alles zo visueel mogelijk! Dit kan eenvoudig via afbeeldingen op de computer of het digibord.
- Plan gedurende de dag een paar momenten waarop je met het kind praat of samen bezig bent. Dit kan tijdens het binnenkomen of het naar huis gaan, tijdens het eten of op momenten dat er zelfstandig gewerkt wordt. Dit vergroot de vertrouwensband met het kind.

- Benoem wat het kind aan het doen is, doe zelf voor of wijs aan.
- Gebruik picto's voor de dagplanning, zodat het kind weet wat hij kan verwachten gedurende de dag.
- Laat het kind, na de klassikale uitleg, aan jou vertellen wat het moet doen. Op die manier kun je nagaan of het kind de instructie ook echt begrepen heeft.
- Wat kan het kind doen als het even niet verder kan? Vaak hebben ze aan een kleine aanwijzing genoeg om weer door te gaan. Kan het kind bij jou terecht? Of kan het vragen stellen aan het maatje? Kan het kind de iPad gebruiken om even een afbeelding of de vertaling op te zoeken? Het is belangrijk voor de leerling om dit van te voren te weten.
- Maak gebruik van google translate.
- Plan momenten/activiteiten waarop het kind de andere kinderen kan leren kennen.

Dit alles zal ertoe bijdragen dat het kind zich veilig voelt in de klas, dan kan het tot leren komen!

Energizer

Wat is een energizer?

Een energizer is een kleine opdracht die zorgt voor afwisseling in de les, voor het losmaken van de energie en voor het richten van de aandacht. Het doel van de energizer is ook vooral dat het leuk is. Dat er even een moment is van plezier maken met elkaar. Hieronder staan wat voorbeelden van energizers.

Amerikaans liften:

Iedereen zit in een kring, en krijgt een nummer van 1 tot n , afhankelijk van het aantal personen. Dan begint het "liften" en iedereen doet ritmisch tegelijk mee met de volgende vier liftgebaren: Met beide handen tegelijk klappen op de knieën/bovenbenen. In de handen klappen... Rechterduim omhoog steken, en over je schouder bewegen. Linker duim omhoog steken, over je schouder bewegen. Nummer 1 begint te liften. Wanneer iedereen zijn rechterduim omhoog steekt, noemt nummer 1 zijn eigen nummer, en wanneer hij zijn linker duim omhoog steekt, noemt hij een nummer van iemand anders uit de kring. De persoon die dat nummer heeft, zegt zijn eigen nummer op het moment dat iedereen zijn rechterduim omhoog steekt en noemt het nummer van iemand anders wanneer hij zijn linker duim opsteekt. Dit gaat door, totdat iemand zich vergist met een nummer, of vergeet te liften wanneer zijn nummer genoemd is. Deze persoon is af, en gaat achteraan de rij zitten. De kinderen schuiven (indien mogelijk) een plaatsje op en de nummering verandert. Doel van het spel in deze variant is om te proberen net zo lang geen fouten te maken totdat je op nummer 1 zit.

Het spel kan eigenlijk eindeloos doorgaan, totdat de kinderen geen zin meer hebben. Variant: In de kennismakingsvariant worden geen nummers, maar voornamen genoemd. Fantasienamen, hobby's, favoriete stripfiguren enzovoort zijn natuurlijk ook mogelijk.

Wie is het:

Als spelleider neem je 1 persoon uit de klas in gedachten. Iedereen uit de klas gaat staan. Om de beurt stelt iemand uit de klas een vraag aan de spelleider om erachter te komen wie de spelleider in gedachten heeft. Bijvoorbeeld: Heeft hij/zij een bril? Antwoord: Nee. Dan mag iedereen met een bril gaan zitten. Antwoord: Ja. Dan mag iedereen zonder bril gaan zitten. Vervolgens komt de volgende vraag. Hoeveel vragen heeft de klas nodig om achter de persoon te komen die de spelleider in gedachten heeft.

Variant: Laat een leerling voor in de klas staan en iemand in gedachten houden.

Moordenaartje:

Stuur 1 leerling (politie) de klas uit. Wijs dan in de klas een 'moordenaar' aan. Deze 'moordenaar' knipoogt of knikt naar leerlingen in de klas. Zodra een leerling deze knipooft of knik krijgt, valt deze 'dood' op tafel. De leerling die uit de klas gestuurd was (politie), moet gaan uitvinden wie de moordenaar is voordat alle leerlingen 'vermoord' zijn. Bijvoorbeeld max. 3 keer raden. Dit spel kun je uiteraard ook een andere naam geven.

De muzikant:

Stuur één leerling de klas uit. Spreek met de klas af wie de muzikant is. De leerling wordt de klas ingeroepen. De hele klas doet steeds de muzikant na (klappen, trommelen, rondje draaien enz.), terwijl de leerling moet ontdekken wie er steeds de beweging bedenkt/begint. Je kunt dit uitbreiden naar twee verschillende muzikanten. De andere kinderen kunnen zelf kiezen wie van de muzikanten ze nadoen.

Veertje blazen:

Benodigheden: diverse veertjes. De kinderen vormen groepjes van twee of drie. Elk groepje krijgt een veer. Op een signaal beginnen de spelers in elk groepje te blazen om de veer in de lucht te houden. De spelers mogen de veer niet aanraken met hun handen of met hun lichaam. De groep die de veer het langst in de lucht kan houden, heeft die ronde gewonnen.

Aan het werk in de groep

In jouw groep 6 met 25 leerlingen krijg je in oktober een leerling vanuit de ITK in de klas. Dit kind is sinds een jaar in Nederland. De nieuwkomer is met zijn familie gevlucht voor de oorlog in Syrië. Het kind heeft onderwijs gehad, maar door de vlucht ook veel gemist qua onderwijs.

In de ITK heeft de leerling Nederlands leren lezen en schrijven. Deze leerling heeft erg hard gewerkt en heeft veel vorderingen gemaakt, maar het (taal)niveau is uiteraard nog niet op het niveau van de Nederlandse leerlingen in de groep.

De nieuwe school krijgt altijd van tevoren het overdrachtsdocument opgestuurd. Hierin staat beschreven wat het kind gedurende het jaar gedaan heeft en hoe dit gegaan is. In dit document staan concrete doelen (dle's), waarbij de leerkracht kan aansluiten.

Na 39 weken oktober '18

	Minimumdoel	behaald	aantal goed/ tijd/ score
Grafemen	34	-	-
Aud.synthese	20	-	-
DMT	Dle 27	Dle 29	232 goed
AVI	M6	E5	E5=Beheersing (1'40 m 4 ft), M6= Frustratie (1'58m 8 ft)
SVT hoofdrek.	Dle 35	Dle 30	79 goed
SVT rek/wisk	Dle 40	Dle 34	Blok 3: Dle 34
Begrijpend lezen	Dle 20 (5/6)	Dle 20	Toets gr 5/6 20 goed
PI dictee	dle 24 (was dle 20)	Dle 21	70 goed
TAK receptief	3250	4067	61 goed
TAK productief	2450	2250	9 goed

technisch lezen
taaldictee begrijpend lezen
spelling rekenen wiskunde
taalmethode

Hoe kun je hiermee omgaan?

Wat kan het kind wel meedoen en wat kan het kind niet meedoen?

Maak een plan met doelen.

Er is heel veel wat het kind met de groep mee kan doen. Denk aan buiten spelen, gymnastiek, knutselen, muziek en andere klassikale activiteiten.

Bekijk per vakgebied waar de leerling bij kan aansluiten of waar het extra oefening bij nodig heeft.

Taal:

Taalmethodes zijn vaak moeilijk hanteerbaar voor nieuwkomers. In de ITK hebben kinderen alleen in werkboeken gewerkt. Boek en schrift is nieuw voor hen. Wat wordt er precies bedoeld met een opdracht? Maak een schifting, laat te moeilijke opdrachten vervallen, laat alleen een woord invullen in plaats van een hele zin

overschrijven. Een taalmaatje is ook een optie; deze helpt het kind met de opdracht (kans hierbij bestaat dat het kind alleen maar gaat overschrijven van het maatje). Een andere mogelijkheid is om de oefening mondeling met de leerling te doen. Houd de doelen in de gaten, verwacht niet van het kind dat het de stof moeiteloos kan volgen. Naast het werken uit de taalmethode kan het kind extra taal oefeningen doen op de computer of werken in een woordenschatboekje (bv Stenvert NT2), of extra spelling categorieën inoefenen. Zorg ervoor dat de taak duidelijk is en doe het structureel, zodat het kind weet waar het aan toe is (niet hap snap).

Spelling:

De leerling stroomt bij ons uit met een concreet niveau, uitgedrukt in dle's. Breng de achterstand in kaart; welke categorieën heeft het kind nog niet aangeboden gekregen? Als de achterstand niet zo groot is kan de leerling meedoen met het klassenaanbod en daarnaast de categorieën die in de ITK nog niet aan bod zijn gekomen extra inoefenen (wellicht tijdens taaltijd, zie boven).

Technisch lezen:

De nieuwkomer komt met een concreet niveau op het gebied van technisch lezen binnen (AVI en DMT), hier kun je als leerkracht op aansluiten. Bedenk dat voor veel anderstaligen de Nederlandse klanken nog erg lastig zijn. Blijf de klanken regelmatig oefenen en let op een juiste uitspraak door de leerling. Hier kan ook een medeleerling bij helpen.

Begrijpend lezen:

Begrijpend lezen is vaak lastig voor nieuwkomers. Laat filmpjes of afbeeldingen zien om het onderwerp duidelijk te maken. Maak gebruik van de

voorkennis in de eigen taal. Wellicht weet het kind al veel van het onderwerp, alleen niet in het Nederlands. Besteed, naast de woorden die nodig zijn om de inhoud van de tekst te begrijpen, ook aandacht aan verwijswaarden in de tekst. En ook een woordje als 'er' kan verschillende betekenissen hebben (kom je er naar toe? Ik heb er 6, wie gaat er mee?).

Rekenen:

Kan het kind aansluiten bij de rekenmethode van de groep? Of moet het nog een inhaalslag maken? Redactiesommen zijn lastig voor nieuwkomers, dit in verband met de hoeveelheid aan taal. Laat deze overslaan als het kind er nog niet aan toe is, of doe het samen met de leerling. Start met eenvoudige verhaaltjessommen en pas het aan, aan het taalniveau van het kind. Ook meten, wegen, geld rekenen en klokkijken is extra moeilijk voor nieuwkomers. Hierbij is het van belang om de opdrachten visueel te maken. Gebruik meet- en weeginstrumenten, echt (nep)geld en klokjes.

Is de achterstand te groot om aan te sluiten bij de groep? Dan kan de leerling wellicht werken in een boekje van een ander niveau of zelfs van een ander leerjaar. Geef korte en bondige instructies, zodat de leerling vlot door kan. Een weektaak (met picto's) kan duidelijkheid en structuur bieden. Houd hierbij de doelen in de gaten. Beheerst een leerling de geoefende stof, ga dan verder. Een nieuwkomer moet de achterstand zo snel mogelijk wegwerken, zodat hij kan aansluiten bij de groep. Hierbij hoeft de methode niet 'van koft tot koft' doorgewerkt te worden.

De nieuwkomer kan grote sprongen maken!

Zorg dat het kind voldoende succesmomenten ervaart! Er is uiteraard heel veel wat het kind al wel kan. Steek daar op in!

Verwacht niet dat jij als leerkracht de (taal)achterstand in dat ene jaar kan wegwerken. Een nieuwkomer heeft 4 tot 5 jaar de tijd nodig om zich de taal eigen te maken.

Wist je al dat de eerste vier jaar de resultaten niet meetellen in de schoolopbrengst?

Zaakvakken:

Bij zaakvakken komt veel taal kijken, waardoor dit ook aanpassing voor de nieuwkomer behoeft. Maak inzichtelijk waar de les over zal gaan. Dit kan door middel van afbeeldingen of een filmpje. Het klassikale gedeelte kan de leerling wellicht meedoen, via een verhaal of film. Bekijk van te voren welke opdrachten wel met de groep meegedaan kunnen worden en welke niet. Kan een maatje uitkomst bieden? Of kunnen opdrachten samen met de leerkracht mondeling gedaan worden?

Bij de zaakvakken kan ook specifiek aan woordenschatuitbreiding worden gewerkt.

Het is heel leuk om de kinderen een woordenboek te laten aanleggen. Selecteer als leerkracht 10 woorden die in die les gekend moeten worden om de inhoud te kunnen begrijpen. Laat deze woorden opzoeken op internet en de afbeelding uitprinten of natekenen. Ook kan de leerling dit woord naast het Nederlands ook in de eigen taal opschrijven. Met deze woorden kunnen zinnen gemaakt worden en op een gegeven moment zelfs een verhaal. Zo ontstaat een woordenboek waarin de kinderen regelmatig kunnen terugkijken en woorden kunnen opzoeken. De leerkracht kan dit boekje ook gebruiken om te controleren of het kind de woorden ook daadwerkelijk heeft opgeslagen.

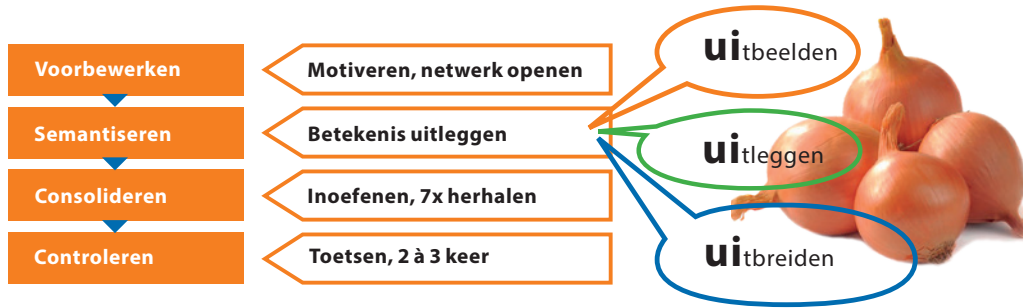
Tegenwoordig kun je via internet meertalige leermiddelen rondom allerlei thema's de klas binnenhalen. Onder andere via ondertitelde Youtube-filmpjes, Nieuwsbegrip, woordenlijstjes, vertaalde Wikipediapagina's, spelletjes en oefeningen. Kinderen kunnen hier vaak goed mee overweg, mits ze de ruimte krijgen.

Woordenschatonderwijs

Een bekende woordenschatdidactiek is de 'Viertakt', zoals beschreven in het boek 'Met woorden in de weer' van Verhallen en Van den Nulft. De Viertakt bestaat uit vier stappen die hieronder kort beschreven worden.

De eerste stap bestaat uit het '**voorbewerken**'. Bij deze eerste stap gaat het om het introduceren van de woorden en hun betekenissen. Tijdens het voorbereiden worden de kinderen voorbereid op het onderwerp en betrokken bij de context waarin de woorden naar voren komen. Tegelijkertijd wordt er gezocht naar aanknopingspunten in het woordenschatnetwerk van de kinderen. Zo kunnen nieuwe te leren woorden gekoppeld worden aan ervaringen en aan andere woorden die de kinderen al kennen. Deze eerste fase hoeft niet lang te duren. Als de woorden in een duidelijke context staan, kun je vrij snel overgaan tot het uitleggen van de betekenis van de woorden.

De tweede stap is het '**semantiseren**'. Tijdens het semantiseren worden de woordbetekenissen verduidelijkt in een context. De tijd die wordt besteed aan het semantiseren kan variëren van een tot vijf minuten. Dit is afhankelijk van het aantal uitbreidingswoorden en de snelheid waarmee de leerkracht de betekenisaspecten kan belichten. Vervolgens is het noodzakelijk dat de leerlingen aan het woord komen. Samen met de leerkracht moeten de leerlingen eigen betekenisverbindingen gaan leggen en verkennen bij het betreffende woord. Dit kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld gebruik te maken van het zogenaamde woordweb, daarbij kan gebruik gemaakt worden van afbeeldingen of korte contextzinnen. In een woordweb worden er betekenisverbindingen met andere woorden gelegd die zichtbaar worden door middel van getrokken lijnen tussen de woorden.

De derde stap is het **'consolideren'**. Dit is het herhalen en inoefenen van de woorden en hun betekenissen. Tijdens het consolideren is het belangrijk dat de kinderen de woorden eerst receptief goed aanleren en daarna een langzame overgang maken naar het productief leren van de woorden. Het consolideren kan over een langere tijd uitgespreid worden. Er zijn veel manieren waarop de woorden inge oefend kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan spelletjes (memory), drama (uitbeelden, toneelstukje), creatief (tekenen, knutselen) etc.

De vierde stap betreft het **'controleren'**. In deze laatste stap controleert de leerkracht of het woord en de behandelde betekenissen verworven zijn. Het controleren kan op verschillende manieren gebeuren. Vaak zal de leerkracht tijdens deze fase van het consolideren ongemerkt controleren of de leerlingen de woorden en betekenisinhouden hebben verworven. Het is belangrijk dat ook op de langere termijn wordt gecontroleerd wat er aan kennis is blijven hangen.

Woordclusters

In de praktijk lopen de verschillende fasen van de viertakt bijna altijd in elkaar over en worden de woorden niet een voor een los van elkaar behandeld, maar in een cluster. In deze clusters dienen de betekenisverbanden helder te worden gemaakt. Door gebruik te maken van woordclusters kan er een versnelling in de woordenschatuitbreiding worden bereikt. Namelijk in plaats van een woord, worden nu drie of vier nieuwe woorden aangeleerd die onderling nauw verbonden zijn.

Eerst receptief, dan productief'

Hoe kun je de woordenschat vergroten?

Vanuit de literatuur is bekend dat een Nederlandstalig kind dat op de basisschool start in groep 1 al een receptieve woordenschat heeft van 3.000 woorden. Datzelfde kind kent 8 jaar later in groep 8, 17.000 woorden. Een van origine anderstalig kind verlaat de basisschool met een woordenschat van 10.000 woorden. En een nieuwkomer start vaak letterlijk met nul Nederlandse woorden. Er is dus veel in te halen voor deze kinderen.

We weten vanuit de praktijk en vanuit onderzoek dat de woordenschat een belangrijke voorwaarde is voor schoolsucces. Een grote woordenschat maakt dat nieuwe kennis makkelijker wordt verworven omdat het gekoppeld kan worden aan bestaande kennis. Ook biedt een grote woordenschat voordelen bij het proces van aanvankelijk lezen. De te verklanken woorden worden door de leerling immers al gekend, wat de directe woordherkenning vergemakkelijkt. De belangrijkste oorzaak voor de uitval bij begrijpend lezen vormt een geringe woordenschat. Uiteraard heeft dit ook consequenties voor de zaakvakken.

Het is dus van belang dat we alle kinderen, maar vooral de anderstaligen, goede basiswoorden aanleren zodat ze voldoende kapstokken hebben om nieuwe woorden op te pikken.

De basis van het aanleren van nieuwe woorden is dat je ze moet aanbieden en herhalen in diverse situaties. Daarnaast is het belangrijk dat je de woorden zo aanbiedt dat het kind de woorden makkelijk in zijn persoonlijke woordennetwerk kan opnemen.

In het aanleren van woorden maken we onderscheid tussen receptieve en productieve beheersing. Van receptieve woordkennis is sprake als het kind het woord kan aanwijzen. Als het kind het woord productief beheerst, kan hij het woord zelf gebruiken.

Gestructureerd woorden aanbieden is dus noodzakelijk en helpt om zowel de receptieve als de productieve woordenschat van de leerlingen systematisch te vergroten.

Wat is een woord eigenlijk?

Bij het aanleren van nieuwe woorden is het belangrijk dat je je ervan bewust bent dat aan ieder woord twee aspecten te onderscheiden zijn: het label en het concept. Met het label bedoelen we de naam. Het concept is de inhoud, de betekenis van het woord.

De appel: dit is het label (de naam)

Een appel is fruit, je kunt het eten, het is lekker: dit is de betekenis (het concept).

Kinderen die in hun eigen taal de betekenis van een woord al kennen, het concept begrijpen, hoeven eigenlijk alleen het nieuwe Nederlandse label te leren kennen en onthouden. Zij leren een woord sneller dan kinderen die ook in hun eigen taal niet bekend zijn met het concept van het woord. Denk bijvoorbeeld aan de woorden tafel en stoel. Deze woorden zijn redelijk universeel en ieder kind zal weten wat je ermee kunt doen. Anders is het met woorden als orkaan of zee. Het aanleren van deze woorden kost dus meer tijd en zal ook andere werkvormen vragen.

Van Dat naar Cat

We maken onderscheid tussen Dat (dagelijkse taal) en Cat (schooltaal).

- Dagelijkse taal: winkel, kopen, boodschappen, afrekenen, duur...
- Schooltaal: samenhangen, leveren, berekenen, verklaren, desondanks...

Met alleen dagelijkse taal redden kinderen het niet in het onderwijs. Vanaf de middenbouw groeit de rol van de schooltaal. Bij Nederlandse kinderen verloopt de overgang van Dat naar Cat geleidelijk. Samen met ouders en leerkrachten maken de kinderen, als het goed gaat, stapjes naar een abstractere manier van denken en praten.

Bij nieuwkomers verloopt dit proces meestal ingewikkelder. Ze moeten zich eerst talig kunnen redden. Vandaar dat er eerst veel aandacht besteed moet worden aan de omgang met anderen en op het bekend raken in en om de school. Door verkenning in het echt (naar de winkel toegaan en boodschappen doen), naspelen (winkel inrichten in de klas) of een filmpje kijken krijgen de kinderen grip op veel gewone woorden waarvan de concepten meestal bekend zijn uit hun moedertaal. Vandaaruit groeit de kennis en herkennen ze functiewoorden als voorzetsels, lidwoorden, verwijswoorden en werkwoorden.

Schooltaal is abstracter dan dagelijkse taal en daardoor soms best lastig voor nieuwkomers. Als deze kinderen via hun moedertaal al vertrouwd zijn met schooltaal, kunnen ze daarop voortbouwen. Kinderen die al geleerd hebben rekenkundig te redeneren of lees-strategieën toe te passen, kunnen dit ook relatief snel in een andere taal waarvan ze Dat (dagelijkse taal) voldoende beheersen.

Tip om kinderen vertrouwd te maken met schooltaalwoorden: stel wekelijks een schooltaalwoord centraal. Noem dit woord vaak en geef er voorbeelden van.

e

d

b

c

Consolideeroefeningen

Hoe kun je de aangeboden woorden consolideren?

■ Verboden woorden

Een kind moet wat vertellen over een onderwerp wat aan de orde is maar mag de aangeboden woorden niet gebruiken.

■ Geblinddoekt tekenen

Een kind geeft een ander kind de opdracht.

■ Kimspel

Voorwerpen op tafel, eentje wegnemen, wat is weg?

■ Ja-nee

Een woord laten raden op basis van omschrijving of afbeelding: kind dat het raadt stelt ja/nee vragen.

■ Klinkers/ medeklinkers weglaten

Woord raden (kstnj – bktj- khnr).

■ Klapspel

Lettergrepen van langere woorden klappen: welk woord kan het zijn?

■ Voeldoos

Vertellen wat je voelt (kenmerken), ander raadt het woord.

■ Rugspel

Woord op voorhoofd of rug van kind plakken, door vragen stellen er achter komen welk woord bedoeld wordt.

■ Gatentekst

Tekst waarbij het kind de geleerde woorden op lege plekken moet invullen.

■ Woordweb

Kinderen maken woordweb; wat weet je al?

■ Praatplaat

Zoek een praatplaat of grote illustratie uit een boek (thema) en laat het kind hierover vertellen.

■ Er-op-uit

Maak een wandeling met het kind door de buurt, besteed aandacht aan 1 onderwerp (bv verkeer, natuur etc). maak foto's. Laat het kind terug op school vertellen wat het heeft gezien. Praat in volgende les over de foto's en laat zinnen erbij bedenken.

■ Zinnenbrij

Gooi een heleboel woorden in een bak, kind grabbelt aantal woorden en maakt hier een zin mee.

■ Stripverhaal

Haal de tekst in een stripverhaal weg. Kopieer het en knip in stukken. Kind legt het verhaal in, voor hem, de juiste volgorde en zet tekst in de ballonnen.

■ Ik zie, ik zie wat jij niet ziet!

Gebruik hiervoor de themawoorden.

■ Galgje!

Galgje spelen met themawoorden.

■ Memory, Domino

Plaatjes laten benoemen, bij domino stippen vervangen door woorden of plaatjes.

■ Boek zonder tekst

Kinderen schrijven de tekst.

*Ik hoor en ik vergeet
Ik zie en herinner het me
Ik doe en begrijp
Ik beweeg en ik begrijp nog steeds.*

(Chinees spreekwoord)

Hoe stimuleer je effectief de mondelinge taalontwikkeling van tweedejaars nieuwkomers?

Bron: Kennisrotonde (www.Wij-leren.nl)

Zowel in Nederland als internationaal is relatief veel onderzoek gedaan naar tweedetaalverwerving bij jonge kinderen. Daarin ligt veelal de nadruk op woordenschatonderwijs, vanuit de veronderstelling dat een grote woordenschat de basis vormt voor een brede taalvaardigheid. Het onderzoek richt zich vooral op effectieve aanpakken die de taalontwikkeling stimuleren van anderstalige leerlingen in het algemeen of van specifieke groepen. Er blijkt niet één effectieve methode of techniek te zijn, maar het blijkt wel dat taalontwikkeling samenhangt met het karakter van de leeromgeving en het type interactie in de klas.

Factoren die leiden tot een goede mondelinge taalontwikkeling:

- Met betekenis bezig zijn werkt beter dan zich uitsluitend richten op de correctheid van de taalvorm. Het verbinden van taalonderwijs, zaakvakonderwijs en eigen ervaringen is effectief. Verder leidt aandacht voor technieken die verbanden tussen tekstelementen leggen of expliciteren tot beter onthouden. Visuele ondersteuning

kan hierbij helpen. De kwaliteit van de geboden input is relevant. Pas gesproken of geschreven tekst aan de doelgroep aan: de input moet begrijpelijk zijn én inhoudelijk interessant.

- Je eigen gebreken waarnemen is noodzakelijk bij het leren van een taal. Laat leerlingen daarom taal productief gebruiken, dus spreken en schrijven, zodat ze hun eigen fouten opmerken. Feedback is daarbij belangrijk, maar wel in een betekenisvolle interactie.
- Samenwerkend leren en interactie hebben positieve effecten. Let erop dat leerlingen elkaar de juiste input geven en op h \acute{o} e ze samenwerken.
- Kinderen leren taal ook en misschien wel vooral buiten school. Ouders betrekken bij school en het leren van hun kind, is cruciaal. Ouders kunnen kinderen aanmoedigen om veel taalcontact te hebben, door contact met andere kinderen en deelname aan buitenschoolse activiteiten zoals sportclubs te stimuleren. Belangrijk is dat ouders hun eigen eerste taal spreken.
- Ruime aandacht voor veiligheid en geborgenheid, en kinderen positief waarderen, dragen bij aan grotere vorderingen.
- Gebruik leermiddelen waarbij taal aan de hand van inhoud wordt aangeboden, zoals thematisch onderwijs of geïntegreerd taal- en zaakvakonderwijs voor oudere leerlingen.

Samenvatting

Er bestaat niet één effectieve methode of techniek om de taalontwikkeling van NT2-kinderen te stimuleren. Taalontwikkeling hangt eerder samen met de leeromgeving en met de interactie in de klas. Een krachtige, taakgerichte leeromgeving is belangrijk. Er moet sprake zijn van een veilig en positief klimaat, van betekenisvolle en functionele taken en van ondersteuning door productieve interactie. Ook leren buiten de school is van belang.

Hoe ziet dat er in de praktijk uit?

Hoe maak je zinnen?

Wat is de Nederlandse volgorde?

Wanneer gebruik je de of het?

Hoe gebruik je verkleinwoorden?

Kinderen zullen al veel taal oppikken van hun klasgenoten op de Nederlandse school. Maar daarnaast is het zeer belangrijk om hier specifiek aandacht aan te besteden. Verwoord wat er in de klas gebeurt (“we gaan nu eten en drinken”) en wat jij als leerkracht doet (“ik deel nu de rekenschriften uit”). Taal wordt dan gekoppeld aan handelen. Gebruik zoveel mogelijk middelen om het taalaanbod non-verbaal en visueel te ondersteunen, zoals uitbeelden, voordoen, concrete voorwerpen, afbeeldingen etc.

Label materialen in de klas en laat het kind op die manier allerlei begrippen oefenen. Laat het kind luister (prenten)boeken lezen en het daarna eventueel aan jou als leerkracht navertellen. Mondelinge taalvaardigheid wordt vooral gestimuleerd in kleine groepjes. Besteed ook aandacht aan uitspraak en zinsbouw, verbeter dit op een positieve manier. Door de kinderen met elkaar samen te laten werken of door coöperatieve werkvormen in te zetten wordt de taalontwikkeling ook gestimuleerd.

Meertaligheid

Er wordt steeds meer onderzoek gedaan naar het inzetten van meertaligheid in de klas. Wanneer kinderen op school niet hun thuistaal mogen spreken, kan dit schadelijk zijn. Uit onderzoek blijkt dat kinderen zich daardoor minder thuis voelen op school, geïsoleerd kunnen raken en minder goed in staat zijn om zich emotioneel, cognitief en sociaal te ontwikkelen.

Moet de leerkracht dan al die vreemde talen leren?

De leerkracht weet niet wat ze zeggen, zijn ze wel te vertrouwen?

Voelen de andere kinderen zich niet buitengesloten als ze het niet kunnen verstaan?

Dit zijn allemaal begrijpelijke vragen. Toch is het mogelijk meertaligheid effectief in te zetten in de klas. Maak bijvoorbeeld taalafspraken in de klas: op welke momenten mogen er andere talen gesproken worden in de klas? Of, in een groepje spreken we dezelfde taal, zodat niemand zich buitengesloten voelt.

Tijdens de rekenles kan meertaligheid ook ingezet worden. Laat kinderen die dezelfde taal spreken een rekenprobleem oplossen in hun eigen taal. Bespreek daarna de uitkomst in het Nederlands met de hele klas.

Maak een meertalige woordmuur rondom een thema. De kinderen kunnen de woorden in verschillende talen opschrijven. Bij jongere kinderen kunnen de ouders hier wellicht bij helpen, dit bevordert tevens de ouderbetrokkenheid.

Meertaligheid en Nieuwsbegrip: laat kinderen een samenvatting van de tekst in hun eigen taal schrijven. Dit is ook in te zetten tijdens de zaakvakken.

Bron: kennisclip meertalige klas WOA (werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam)

Hoe communiceer je met ouders die geen Nederlands spreken?

Het is belangrijk dat ouders zich welkom voelen! Bied wat te drinken aan en creëer een ontspannen sfeer.

Wat is het doel van het gesprek?

Bedenk vooraf wat je de ouders wilt vragen of vertellen.

Spreek langzaam en met weinig woorden. Gebruik visuele ondersteuning, plaatjes, voorwerpen en gebaren.

Maak, indien mogelijk, gebruik van google translate op de computer of telefoon.

Soms hebben de ouders zelf een tolk mee, die het gesprek kan vertalen (bijvoorbeeld een kennis), maar voor een vertrouwelijk gesprek is dit geen goede optie. Dan kan altijd gebruik gemaakt worden van een officiële tolk. Bijvoorbeeld via het Tolk en Vertaalcentrum Nederlands (TVcN) telefoonnummer: 088-2555222.

Sinds kort kunnen reguliere scholen gebruik maken van een schooltolk tegen een sterk gereduceerd tarief.

Nieuw is de schooltolk app. Via deze app kun je altijd binnen 60 seconden een tolk spreken. Het is ook mogelijk om een tolk op locatie te laten komen.

Tot slot

Na het lezen van dit boekje ben je hopelijk enthousiast geworden om met een tweedejaars nieuwkomer aan de slag te gaan of om met hem/haar verder te werken. Het zijn stuk voor stuk bijzonder gemotiveerde kinderen en als je ervoor open staat, dan krijg je er als leerkracht erg veel voor terug. Ook hun ouders zullen je, als ze zich welkom en zeker voelen, ontzettend dankbaar zijn. Je helpt hun kind immers verder in deze maatschappij waarin nog zoveel vreemd en anders is.

Gaat er toch iets niet goed met het kind? Betrek de ouders er dan als eerste bij, zij kennen hun kind als geen ander.

We wensen jullie erg veel plezier met dit boekje. Graag helpen we jullie met vragen en we vinden het fijn om mee te denken waar nodig. Schroom niet om contact met ons op te nemen.

Casus

Casus:

R kwam in 2013 als 6 jarige nieuwkomer vanuit Litouwen in de ITK. Hij woonde daar bij opa en oma, die hem graag vertroetelden. De moeder van R woonde al in Nederland en toen zij haar leven hier een beetje op orde had heeft ze R naar Nederland laten komen. Hij was nog nooit op school geweest en miste veel basisvaardigheden. Zo kon hij zichzelf niet aan en uitkleden, kon niet knippen en tekende koppoters. In de ITK werkte hij erg hard en was gemotiveerd om te leren. Na een jaar stroomde hij uit naar groep 4, hij werkte op dat moment op het niveau van groep 3.

Nu, 3 jaar later, heeft de school contact met ons opgenomen. R. zit in groep 7 en kan het niveau van de groep absoluut niet bijbenen. Dit geldt voor alle vakken. Gelukkig blijft R vrolijk en gemotiveerd. De school zit met de handen in het haar. Hoe nu verder? Een leerkracht van de ITK is gaan kijken; hoe is de situatie? Wat kan R wel mee doen? Gaat hij het redden met een paar aanpassingen of is er meer nodig? Met hulp van de ITK hebben de leerkracht en de ib-er een eigen programma voor R opgesteld, met zijn eigen leerdoelen. Hij heeft een eigen werkschema en een aangepast programma, onder andere met materialen van de ITK. R laat nu ook vooruitgang zien, hij is hier zelf erg blij mee. Ook zijn moeder komt nu regelmatig op school om te vertellen hoe blij ze is.

“Het begin was erg pittig. Het kost toch extra tijd en energie om het programma te maken en om hier materialen bij te zoeken. Nu staat de organisatie en het werkt prima. En het allerbelangrijkste: we zien vooruitgang en daar is R zelf erg blij mee!” Aldus de leerkracht van De Kring.

Casus:

“Na een verdrietige periode en vanuit een nare situatie is M als 8-jarig jongetje naar Nederland gekomen. Hij woonde in een ver Afrikaans land en in Nederland woont hij bij zijn tante, samen met een aantal andere familieleden. M is in zijn eigen land nooit naar school gegaan. Hij heeft eerst een jaar op een Taalschool

in het midden van het land gezeten voordat hij naar de ITK in Haarlem kwam. Daar heeft hij ook een jaar onder wijs gevolgd. In januari 2017 startte bij ons op de Globe. Hij had nog steeds veel moeite met een aantal vakken. Zijn scores lagen allemaal een niveau lager dan je van een kind van zijn leeftijd verwacht. Toch hebben we ervoor gekozen hem bij leeftijdgenootjes (hij was inmiddels 10 jaar) in de groep te plaatsen. Hij was nog behoorlijk onrustig en snel afgeleid. Het zelfstandig werken bleek ook nog erg moeilijk voor hem te zijn. We hadden een OPP opgesteld op basis van het overdrachtsdocument van de ITK. Dit was een programma op het niveau van een leerjaar lager. Hij kreeg instructie op zijn eigen niveau en moest daarna zelf aan het werk. Het bleek voor M moeilijk om goed aan het werk te blijven. Er werd veel gevraagd van zijn zelfstandigheid.

We hebben toen een periode ambulante begeleiding gekregen vanuit de ITK. Edith kwam regelmatig bij ons op school om met M te werken en samen met de leerkracht te bespreken hoe we M het beste konden begeleiden. Ook is er hard gewerkt aan zijn zelfstandigheid. Het was voor de leerkracht ook erg prettig dat er iemand meekeek naar de invulling van zijn programma en de aansluiting bij de groep. M zit op zijn plek in de groep en een aantal vakken doet hij al met de groep mee. Hij wil zelf ook heel graag met de groep meedoen en dat maakt hem gemotiveerd om goed te werken. Begrijpend lezen blijft nog wel een aandachtspunt, maar daar krijgt hij ook extra hulp voor buiten de groep.

M is blij op school en maakt flinke sprongen in zijn ontwikkeling." Aldus de IB-er van De Globe.

Software en andere informatiebronnen

Op de website van Lowan (<https://www.lowan.nl>) staan veel lesmaterialen genoemd die geschikt zijn voor nieuwkomers. Ook op de website van de Internationale Taalklas (<https://www.haarlemtaal.nl>) zijn materialen te vinden die gebruikt kunnen worden als extra oefening.

Software dat gebruikt kan worden om extra te oefenen op het gebied van taal, uiteraard naast de lesstof van de groep:

Bru-taal (<https://www.bru-taal.nl>): is een educatieve app met verschillende taaloefeningen voor kinderen in het basisonderwijs. De app is speciaal bedoeld voor kinderen met taalproblemen, maar kan ook gebruikt worden voor het oefenen van woordenschat en werkwoordvormen. Geschikt voor bovenbouw, vrij hoog niveau.

Muiswerk (<https://muiswerk.nl>): Muiswerk biedt oefenprogramma's voor begrijpend lezen, taal en rekenen aan.

Woordenschat in Beeld (<https://www.zwijzen.nl/lesmethoden/lezen-beeld/materiaal-en-software/woordenschat-beeld>): leerlingen leren spelenderwijs de betekenis van woorden.

Nieuwsbegrip XL (<https://www.nieuwsbegrip.nl>): Er worden wekelijks lessen en woordplaten bij gemaakt voor TOS leerlingen. Ook te gebruiken voor de voormalige nieuwkomers.

Juf Jannie (<https://www.jufjannie.nl>): Leuke educatieve spelletjes voor thuis.

Taalzee (<https://taalzee.nl>): Taaloefenprogramma waarmee kinderen hun taalvaardigheid kunnen trainen door de vissen in de zee gezond te houden.

Probeer met de software vooral aan te sluiten bij wat er op school gebruikt wordt en stel dat op het niveau van het kind in.

Boeken:

Speel je wijs (www.speeljewijs.com/speel-je-wijs-woordenschat/): werken aan woordenschat in meer dan 100 dramalessen. De twee lesboeken vormen een doorgaande lijn voor de hele school in de vorm van theater, drama en spel.

De bovenkamer (https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/zien-is-snappen_publicatie.pdf) of (<http://www.watenhoe-nt2.nl/index.php/materialen/93-de-bovenkamer>): een handleiding bij het onderzoekboek voor leerlingen, met visuele middelen zoals foto's, kleuren en schema's. Om (anderstalige) leerlingen op een speelse wijze kennis te laten maken met het Nederlandse taalsysteem. Auteur: Josee Coenen.

Zien is Snappen (<http://www.watenhoe-nt2.nl/index.php/materialen/91-zien-is-snappen>) of (https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/zien-is-snappen_publicatie.pdf): een vooral visuele handleiding voor taalonderwijs in groep 1-4 met een of meer anderstalige kinderen in de klas. Auteurs: Josee Coenen en Marije Heijdenrijk.

K2 publisher (<https://www.k2-publisher.nl/>): op de site van K2 zijn veel didactische en therapeutische materialen te vinden die ook geschikt zijn om te gebruiken voor anderstalige leerlingen. Spelletjes om klanken te oefenen en om de woordenschat uit te breiden bijvoorbeeld.

Colofon

Dit is een uitgave van Passend Onderwijs Zuid-Kennemerland
Powered by de Internationale Taalklas (ITK)

Vormgeving: Tekst en Uitleg, Haarlem

Druk: Drukkerij Groen, Hoofddorp

Internationale Taalklas
NIEUWKOMERS ONDERWIJS

Prinses Beatrixdreef 6, 2033 TX Haarlem
06-85418133 itk@stichtingsintbavo.nl